

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

- A1.** Τι λοιπόν [λες]; Αυτό εδώ δεν είναι φυσικό, είπα εγώ, και αναγκαίο συμπέρασμα με βάση τα όσα έχουν ειπωθεί προηγουμένως, ότι δηλαδή ούτε οι απαίδευτοι και εκείνοι που δεν έχουν γνωρίσει την αλήθεια θα μπορούσαν να κυβερνήσουν ποτέ ικανοποιητικά μια πόλη, ούτε εκείνοι που τους έχουν αφήσει να απασχολούνται με την παιδεία ως το τέλος της ζωής τους, οι μεν [δηλαδή οι απαίδευτοι], γιατί δεν έχουν έναν συγκεκριμένο σκοπό στη ζωή τους, προς τον οποίο καταβάλλοντας προσπάθεια πρέπει να κάνουν όλα ανεξαιρέτα όσα τυχόν κάνουν και στην ιδιωτική και στη δημόσια ζωή, οι δε [δηλαδή οι φιλόσοφοι], επειδή δε θα αναμειχθούν στην πρακτική ζωή με τη θέλησή τους, γιατί νομίζουν ότι έχουν εγκατασταθεί μακριά στα νησιά των μακαριών παρότι είναι ακόμη ζωντανοί;

Αλήθεια [λες], είπε.

Δικό μας λοιπόν έργο, είπα εγώ, των ιδρυτών της πολιτείας, [είναι] να εξαναγκάσουμε τις εξαιρετικές ιδιοφυΐες να επιδοθούν προς το μάθημα το οποίο είπαμε προηγουμένως ότι είναι [το] ανώτατο, να δουν δηλαδή το αγαθό και να ανεβούν εκείνη την ανηφορική οδό, και αφού ανεβούν και δουν αρκετά, να μην τους επιτρέψουμε αυτό που τώρα τους επιτρέπεται.

- B1.** Η αλληγορία του σπηλαίου, όπως αναπτύσσεται στην αρχή του Ζ' βιβλίου της Πολιτείας, αναφέρεται στην επίδραση που ασκεί η παιδεία στην ανθρώπινη φύση, στην υποχρέωση που έχει ο ορθώς πεπαιδευμένος, δηλαδή ο φιλόσοφος, να φωτίσει τους συνανθρώπους του, αλλά και γενικότερα στην αντίθεση ανάμεσα στον κόσμο που συλλαμβάνουμε με τις αισθήσεις μας και στον κόσμο της νόησης.

Αρχικά η λέξη "παιδεία" σημαίνει αυτό που πρέπει να μάθει το παιδί. Ήδη όμως από τον 5ον αιώνα ως όρος της παιδαγωγικής δηλώνει τη γενική καλλιέργεια, που είναι προνόμιο μόνο του ανθρώπου - γι' αυτόν τον λόγο άλλωστε αποδίδεται στα λατινικά ως *humanitas*. Βάση της παιδείας είναι για τον Πλάτωνα η μουσική (λογοτεχνία, τραγούδι, καλλιέργεια της καλλιτεχνικής ευαισθησίας) και η γυμναστική (βλ. *Πολιτεία* 376e)· παιδείωση είναι η πορεία προς την παιδεία (*Πλατ.* «*Οροι* 410: *παιδευσις παιδείας παράδοσις*).

Για να φτάσει βέβαια κανείς στο υψηλότερο σκαλοπάτι θα πρέπει προηγουμένως να εντρυφήσει στις μαθηματικές επιστήμες (αριθμητική, γεωμετρία, στερεομετρία, αστρονομία, αρμονική) και στη σπουδή της διαλεκτικής (φιλοσοφία) που οδηγεί στην ύψιστη μορφή γνώσης, δηλαδή

στην αναζήτηση της ουσίας όλων των πραγμάτων και στη θέαση του Αγαθού.

Ο ρόλος λοιπόν της παιδείας για τον Πλάτωνα είναι καθοριστικός, καθώς αποτελεί το θεσμό εκείνο πάνω στον οποίο θα οικοδομηθεί η ιδεώδης πολιτεία. Η παιδεία είναι η στροφή της ψυχής προς τη θέαση του Αγαθού, η δύσκολη ανηφορική πορεία μετάβασης από το σκοτάδι της άγνοιας και των ψευδαισθήσεων στον σταθερό, άφθαρτο κόσμο των Ιδεών, καθώς αποτελεί το βασικότερο μέσο για τη σωστή διάπλαση του χαρακτήρα και της προσωπικότητας των πολιτειακών φορέων.

Αυτή η πορεία προς την ολοκλήρωση του ενάρετου ανθρώπου είναι τραχεία και γεμάτη δυσκολίες "ἀναβῆναι, ἀνάβασιν, ἀναβάντες". Είναι η πορεία προς το Αγαθό, το οποίο αποτελεί την ύψιστη αρχή και την πηγή του όντος και της γνώσης, τη μεγαλύτερη αξία "μέγιστον μάθημα" και που θα πρέπει να διδαχθούν όλοι όσοι πρόκειται να κυβερνήσουν μια πολιτεία.

Με τη φράση "ἀναβῆναι ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν" ο Πλάτων προσδιορίζει τη δύσκολη ανηφορική πορεία μετάβασης από το σκοτάδι της άγνοιας και των ψευδαισθήσεων προς το φως της αλήθειας. Πολύ συχνά, άλλωστε στον Πλάτωνα λέξεις που σημαίνουν το ἄνω και την ἀνάβαση χρησιμοποιούνται μεταφορικώς για την παιδεία και τα αγαθά που προσφέρει.

Πρόκειται για την πορεία και το ανέβασμα της ψυχής από τον αισθητό στον νοητό κόσμο. Η εικόνα του σπηλαίου, η απελευθέρωση κάποιων δεσμοτών και η άνοδος τους στον κόσμο του φωτός, με άλλα λόγια η σταδιακή μετάβαση από τον κόσμο της εικασίας στον κόσμο της πίστης, της διάνοιας, μέχρι τον κόσμο της καθαρής νόησης συμβολίζουν τον αγώνα του ανθρώπου να λυτρωθεί από τα δεσμά της φαινομενικότητας, που τον κρατούν εγκλωβισμένο στην άγνοια και την πλάνη και τον βοηθούν να ορθωθεί στο φως της αλήθειας. Αυτή η σταδιακή πνευματική και ηθική απελευθέρωση του ανθρώπου είναι "ἡ ἀνάβαση", "ἡ προσέγγιση και ἡ ἐνόραση τοῦ Αγαθοῦ", "ἡ ἀληθινὴ παιδεία".

B2. Στο απόσπασμα "Τί δέ; Τόδε οὐκ εἰκός ... ἀπῶκίσθαι;" γίνεται λόγος για τις δύο κατηγορίες ανθρώπων που δεν είναι κατάλληλοι να αναλάβουν πολιτικές εξουσίες. Από τη μια δε θεωρούνται κατάλληλοι οι ἀπαιδευτοὶ και αυτοὶ που δε γνωρίζουν τὴν ἀλήθεια και ἀπὸ τὴν ἄλλη αυτοὶ που καταγίνονται συνεχῶς και αποκλειστικὰ ολόκληρη τὴ ζωὴ τους με τα θεωρητικὰ ζητήματα, με τις πνευματικὲς ἀναζητήσεις.

Πιο συγκεκριμένα οι ἀπαιδευτοὶ, οἱ τυχαῖοι και ἀφιλοσόφητοι πολιτικοί, δεν εἶναι κατάλληλοι για τὴ διακυβέρνηση τῆς πόλης, ὄχι μόνο γιατί τους χαρακτηρίζει ἡ ἀγνοία, ἀφοῦ τους λείπει ἡ παιδεία και εἶναι ἀπειροὶ τῆς ἀλήθειας, στερούνται δηλαδή τὴν ἀρετὴ και τὴ γνώση που αποτελοῦν τὰ μέσα για τὴν κατάκτηση τοῦ Αγαθοῦ (τοὺς ἀπαιδεύτους καὶ ἀληθείας ἀπείρους ἱκανῶς ἂν ποτε πόλιν ἐπιτροπεῦσαι), ἀλλὰ κυρίως ἐπειδὴ δεν ἔχουν ἕναν υψηλὸ σκοπὸ να υπηρετήσουν παρὰ μόνο τὸ προσωπικὸ τους συμφέρον. Δεν ἔχουν δηλαδή ἕναν πολιτικὸ στόχο, για να ρυθμίζουν σύμφωνα με αὐτὸν ὅλες τις πράξεις τους στὴν ἰδιωτικὴ και τὴ

δημόσια ζωή τους (ὅτι σκοπὸν ἐν τῷ βίῳ οὐκ ἔχουσιν ἓνα, οὐ στοχαζομένους δεῖ ἅπαντα πράττειν ἃ ἂν πράττωσιν ἴδια τε καὶ δημοσίᾳ). Με ἄλλα λόγια ἡ κατηγορία αὐτὴ στερεῖται τῶν απαραίτητων ἐφοδίων που ἀπαιτοῦνται γιὰ τὴ σωστὴ διακυβέρνηση τῆς πολιτείας. Ἀπώτερος σκοπὸς αὐτῶν τῶν φαύλων καὶ ἀνίκανων πολιτικῶν εἶναι νὰ ἐξυπηρετήσουν τὰ προσωπικά τους συμφέροντα, ἀφοῦ ἐνδιαφέρονται κυρίως γιὰ τὴν αυτοπροβολή τους καὶ γι' αὐτὸ καταλήγουν νὰ γίνονται δημαγωγοὶ ἢ τύραννοι. Ἀντιθέτως ὁ εἷς σκοπὸς που ἔχουν οἱ φύλακες τῆς πολιτείας εἶναι νὰ υπηρετήσουν πιστὰ καὶ ἀνιδιοτελῶς τὴν πόλιν ολόκληρη.

Ἀλλὰ καὶ οἱ πεπαιδευμένοι που προτιμοῦν τὴ μακαριότητα τῶν θεωρητικῶν ἀναζητήσεων δε θα μπορούσαν νὰ κυβερνήσουν ἱκανοποιητικὰ τὴν πολιτεία, γιατί ζοῦν ἀπορροφημένοι στὶς πνευματικῆς τους ἐνασχολήσεις, γοητευμένοι ἀπὸ τὴν ομορφιά τῆς γνώσης (μήτε τοὺς ἐν παιδείᾳ ἐωμένους διατρίβειν διὰ τέλους). Πρόκειται γιὰ ἀπόκοσμοις στοχαστῆς που προτιμοῦν νὰ ζοῦν ἀθόρυβα, γαλήνια καὶ διακριτικὰ, προσηλωμένοι στὸ πνευματικὸ τους ἔργο γιὰ τὸ ὁποῖο καὶ μόνον αἰσθάνονται ἀρμόδιοι καὶ θεωροῦν τὴν ἐπιτέλεσή του ἀνώτερο χρέος τους (ὅτι ἐκόντες εἶναι οὐ πράξουσιν). Στὸ κείμενο ἡ στάση αὐτὴ τῶν φιλοσόφων παρουσιάζεται με παρομοίωση, ὡς νὰ ἔχουν ἐγκατασταθεῖ στὰ νησιά τῶν μακάρων. Ἐκεῖ σύμφωνα με τὶς λαϊκῆς δοξασίες ζοῦσαν οἱ ἥρωες, οἱ ἄνθρωποι τῆς χρυσῆς ἐποχῆς (ἡ πρώτη γενιά τοῦ ἀνθρώπινου γένους) καθὼς καὶ οἱ εὐσεβεῖς (ἡγούμενοι ἐν μακάρων νήσοις ζῶντες ἔτι ἀπώκισθαι). Παράλληλα θα μπορούσαμε νὰ πούμε ὅτι διέπονται ἀπὸ πνεῦμα ἐλιτισμοῦ, θεωροῦν δηλαδή ὅτι ἀποτελοῦν κάτι τὸ ξεχωριστό καὶ δὲν ἐπιθυμοῦν νὰ ἀσχοληθοῦν με τοὺς ἀπλοῖκοὺς ἀνθρώπους. Γνωρίζουν ὅτι ἡ ἐνσυνείδητη ἐνασχόληση με τὰ προβλήματα τῶν συνανθρώπων τους συνεπάγεται θυσίες, ἀγῶνες καὶ πόνους, γιατί ἔχουν νὰ ἀντιμετωπίσουν τὰ πάθη, τὰ συμφέροντα καὶ τὴν κακία τῶν ἀνθρώπων. Ἐπίσης δε θέλουν νὰ κατηγορηθοῦν ὡς ἀρχομανεῖς, ματαιόδοξοι καὶ ἠθικὰ διεφθαρμένοι καὶ προτιμοῦν νὰ διατηρήσουν ἀλώβητη τὴν ἐντιμότητά τους καὶ τὴν ἀξιοπρέπειά τους, γι' αὐτὸ ἀρκοῦνται στὸ νὰ σώσουν τὴν ψυχὴ τους, καθαρὸι ἀπὸ τὶς ἀδικίες καὶ τὰ ἀνόσια ἔργα. Τέλος φοβοῦνται μήπως δὲν ἀνταποκριθοῦν στὶς προσδοκίες τῶν συμπολιτῶν τους. Ἔτσι ἡ πολιτικὴ δράση δὲν ἐμπίπτει στὰ ἐνδιαφέροντά τους καὶ ἀδιαφοροῦν γιὰ τὴν ἐξουσία καὶ τὶς τιμές. Με ἄλλα λόγια ἡ κατηγορία αὐτὴ τῶν πολιτῶν, ἐνῶ εἶναι σὲ θέση νὰ ἀσκήσει τὴ διακυβέρνηση τῆς πολιτείας, ἀφοῦ διαθέτει τὰ κατάλληλα ἐφόδια, ἐντούτοις δὲν τὸ ἐπιθυμεῖ.

Συμπερασματικὰ κατάλληλοι νὰ ἀναλάβουν πολιτικῆς ἐξουσίας δὲν εἶναι οὔτε οἱ ἀπαιδευτοὶ οὔτε οἱ θεωρητικοὶ φιλόσοφοι, γιατί στεροῦνται τῶν βασικῶν ἀρετῶν τῆς σοφίας, τῆς σωφροσύνης καὶ τῆς δικαιοσύνης οἱ μὲν καὶ τῆς ἀνδρείας οἱ δε. Κατάλληλοι εἶναι οἱ ἀληθινοὶ φιλόσοφοι που διαθέτουν ὅλες τὶς ἀρετῆς, ἔχοντας κατακτήσει τὴν Ἰδέα τοῦ Ἀγαθοῦ καὶ ξεχωρίζουν, γιατί εἶναι προικισμένες προσωπικότητες που συναισθάνονται τὸ χρέος τους ἀπέναντι στὴν κοινωνία, τὴν ὁποία θα

βοηθήσουν να απαλλαγεί από τη φαινομενικότητα και την ηθική διαφορά και θα την οδηγήσουν στον πραγματικό κόσμο των Ιδεών.

- B3.** Οι κηφήνες συνεχώς πληθύνονται, επειδή οι ολιγαρχικοί ευνοούν την κατασπατάληση της πατρικής περιουσίας των απόρων για να πλουτίζουν οι ίδιοι ακόμη πιο πολύ. Όταν οι κηφήνες συνειδητοποιήσουν τη δύναμή τους, ανατρέπουν την ολιγαρχία και εγκαθιστούν ένα ανάπηρο πολίτευμα, τη Δημοκρατία. Εδώ επιτρέπονται τα πάντα· ο καθένας πράττει και λέγει ό,τι θέλει και ζει όπως θέλει. Τα αξιώματα μοιράζονται με κλήρο ώστε να δίνεται η εντύπωση ότι οι πολίτες είναι ίσοι. Οι δάσκαλοι φοβούνται και κολακεύουν τους μαθητές, οι γέροντες συμπεριφέρονται σαν να είναι νέοι, ακόμη και τα ζώα ωθούν έξω από τον δρόμο τους τους ανθρώπους!

Η άμετρη ελευθερία της Δημοκρατίας οδηγεί στην αναρχία. Μέσα στην πόλη δημιουργείται πόλωση. Από τη μια είναι οι άπληστοι ολιγαρχικοί και από την άλλη οι άκεντροι κηφήνες (οι πτωχοί) που έχουν ωστόσο ως προστάτες τους κηφήνες με κεντρί. Όταν λοιπόν ο κακούργος κηφήνας αναλάβει με τη βοήθεια του Δήμου την εξουσία εγκαθιστά την Τυραννίδα. Ως τύραννος πια λησμονεί τις υποσχέσεις που είχε δώσει στους πτωχούς για την αναδιανομή του πλούτου, κηρύσσει πολέμους για να αποσπά τον λαό από τα προβλήματά του και καταδιώκει τους επιφανείς πολίτες. Για να προστατευθεί από τους αγανακτισμένους και ελευθερόφρονες συγκροτεί σωματοφυλακή από απελεύθερους. Ο τυραννικός άνθρωπος περιτριγυρίζεται από σμήνος ηδονών, κλέπτει, συκοφαντεί και διαπράττει κάθε είδους ανοσιούργημα.

- B4.** απόρρητος : προειρημένων
ντροπαλός : επιτροπεῦσαι, ἐπιτρέπειν, ἐπιτρέπεται
αντιβιοτικό : βίω
αποχή : ἔχουσιν, μετέχειν
δυσπραγία : πράττειν, πράξουσιν, πράττωσιν
μονοκατοικία : ἀπωκίσθαι, οἰκιστῶν
προφήτης : ἔφαμεν, ἔφη
εἶδωλο : ἰδεῖν, ἴδωσι
βάθρο : ἀναβῆναι, ἀνάβασιν, ἀναβάντες, καταβαίνειν
ανυπόμονος : καταμένειν

Γ1. Εκείνοι λοιπόν από τη μια δειπνούσαν σιωπηλά, λες και αυτό τους είχε διαταχθεί από κάποιον ανώτερο. Από την άλλη ο Φίλιππος, ο γελωτοποιός, αφού χτύπησε την πόρτα είπε σ' αυτόν που την άνοιξε να αναγγείλει (στους μέσα) και ποιος ήταν και για ποιο λόγο ήθελε να πάει εκεί. Ακόμη έχοντας προετοιμάσει όλα τα απαραίτητα, ισχυρίστηκε ότι παρουσιάστηκε, ώστε να δειπνήσει με τα ξένα πράγματα και είπε ότι ο δούλος πιέζονταν πολύ και επειδή δεν του είχε φέρει τίποτα και γιατί ήταν νηστικός. Ο Καλλίας όμως όταν τα άκουσε αυτά είπε: Αλλά, βέβαια, άνδρες, είναι ντροπιαστικό να στερήσει κανείς από κάποιον τη στέγη (δηλαδή τη φιλοξενία)· Ας περάσει λοιπόν. Και ταυτόχρονα έστρεψε το βλέμμα του στον Αυτόλυκο, εξετάζοντας φανερά ποια ήταν για εκείνον η κοροϊδία. 7

Γ2. κρείττονος : κρείττονας και κρείττους

ὅτι : οὐτινος και ὄτου

ἔφη : φαίη

πάντα : πᾶσι

φέρειν : ἐνεγκεῖν

ταῦτα : αὐται

ἄνδρες : ἄνερ

αἰσχρόν : αἰσχίονι

εἰσίτω : εἴσιθι

δόξειε : ἔδοξε

Γ3 α. αὐτοῖς : αντικείμενο στη μετοχή "ἐπιτεταγμένον"

τῷ ὑπακούσαντι : επιθετική μετοχή, αντικείμενο ἔμμεσο στο "εἶπε"

διὰ τὸ φέρειν : εμπρόθετος προσδιορισμός του εξωτερικού αναγκαστικού αιτίου στο "πιέζεσθαι"

ἀνάριστον : κατηγορούμενο στο υποκείμενο του "εἶναι" (παῖδα)

φθονῆσαι : τελικό απαρέμφατο, υποκείμενο στην απρόσωπη έκφραση "αἰσχρόν (ἐστί)"

ἐκείνω : δοτική προσωπική του κρίνοντος προσώπου στο "δόξειε"

Γ3 β. εἰσάγγελον ὅστις εἰμί